

ТАДБИРКОРЛИҚДА ИННОВАЦИЯЛАРНИНГ РОЛИ ВА АҲАМИЯТИ

Отахонов Ғайратжон.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Бизнес ва тадбиркорлик олий мактаби тингловчиси

Аннотация. Тадбиркорлик ва инновация – бугунги кунда жаҳон иқтисодиётининг ривожланишида энг муҳим омиллардан бири ҳисобланади. Тадбиркорлик фаолиятида инновацияларнинг жорий қилиниши нафақат ташкилотнинг самарадорлигини ошириш, балки янги бозорлар, янги маҳсулотлар ва хизматларни яратишга ҳам туртки беради. Ушбу тезисда тадбиркорликда инновацияларнинг роли ҳақида маълумотлар берилган.

Калит сўзлар. Тадбиркорлик, инновация, рақобатбардошлик, рентабеллик, стратегия, ҳукумат дастурлари

Инновациялар иқтисодиётга янги қўшилган қиймат, янги технологиялар ва янги ғояларни олиб кириб, ижтимоий-иқтисодий тараққиётни жадаллаштиради.

Инновация – бу янгиликларни жорий этиш жараёни, у орқали маҳсулотлар, хизматлар ёки ишлаб чиқариш жараёнлари янгиланади ёки такомиллаштирилади. Инновацияларни тадбиркорликда қўллаш натижасида компаниялар ўз маҳсулотлари ёки хизматларини рақобатбардошлик жиҳатидан яхшилайдилар, ишлаб чиқариш харажатларини камайтиришга эришадилар ва уларни истеъмолчилар эҳтиёжларига мослаштириш имкониятига эга бўладилар. Бу эса компанияларга нафақат ички бозорда, балки халқаро бозорларда ҳам муваффақиятга эришиш имконини беради.

Тадбиркорликда инновацияларнинг аҳамияти каттадир. Тадбиркорликда инновацияларнинг аҳамиятини бир нечта жиҳатлар орқали кўрсатиш мумкин:

- Рақобатбардошликни ошириш: Инновация компанияларга рақобатчилардан устунликка эга бўлишга ёрдам беради. Махсус янгиликлар, технологиялар ва хизматлар миждозларни жалб қилишда муҳим роль ўйнайди.
- Рентабелликни ошириш: Инновациялар маҳсулот ёки хизматнинг қийматини оширишга, шу билан бирга ишлаб чиқариш ёки хизмат кўрсатиш жараёнини тежамкорлик билан амалга оширишга ёрдам беради.
- Ишлаб чиқаришни яхшилаш: Инновацион технологиялар ва усуллар орқали ишлаб чиқариш жараёни оптималлаштирилади ва маҳсулот сифатини ошириш мумкин бўлади.
- Иқтисодий ўсишга ҳисса қўшиш: Инновациялар мамлакат иқтисодиётини ривожлантиришда муҳим аҳамият касб этади. Янги маҳсулотлар ва хизматлар янги иш ўринлари яратиш, инвестицияларни жалб қилиш ва экспорт имкониятларини кенгайтиришга ёрдам беради.

Тадбиркорликда инновацияларни жорий этишнинг муаммолари
Тадбиркорликда инновацияларнинг жорий этилишида бир қатор тўсиқлар ҳам мавжуд:

- Молиялаштириш муаммолари: Инновацион лойиҳаларни амалга ошириш катта сармоя талаб қилади ва кўпгина кичик ва ўрта бизнес вакиллари учун бу катта муаммо бўлиши мумкин.
- Малакали кадрларнинг етишмаслиги: Инновацияларни жорий этиш учун юқори малакага эга мутахассислар зарур. Бироқ, ушбу мутахассисларни топиш ёки тайёрлаш ҳар доим ҳам осон бўлмайди.
- Режалаштириш ва стратегиялар етишмаслиги: Кўпгина компаниялар инновацияларни жорий этиш учун аниқ стратегияга эга бўлмайдилар, бу эса жараённинг узок давом этишига ёки самарадорликнинг паст бўлишига олиб келиши мумкин.

Инновацияларни тадбиркорликка жорий этиш стратегиялари
Тадбиркорликда инновацияларни самарали жорий этиш учун бир неча

стратегиялар

таклиф

қилинади:

- Инновацион лойиҳаларни молиялаштириш манбаларини кенгайтириш: Ҳукумат грантлари, инвесторларни жалб қилиш ва молиявий имтиёзлардан фойдаланиш орқали инновацияларни молиялаштиришни кенгайтириш мумкин.
- Таълим ва малака ошириш дастурларини амалга ошириш: Кадрлар малакасини ошириш ва инновацияларга оид таълим дастурлари орқали етук мутахассислар тайёрлаш.
- Хорижий тажрибалардан фойдаланиш: Ривожланган давлатлардаги инновацион тажрибаларни маҳаллий тадбиркорликка татбиқ этиш.

Фанда бундан ташқари, инновацион тадбиркорлик атамаси ҳам мавжуд, инновацион тадбиркорлик – янгилик яратишнинг алоҳида ижодкорлик жараёнидир, хўжалик жараёни, унинг замирида мунтазам янги имкониятларни излаш, инновацияларга йўналтирилганлик ётади. Бу мавжуд лойиҳани такомиллаштириш ёки янгисини амалга оширишдаги таваккалчиликни, шунингдек, бу жараёнда юзага келадиган молиявий, маънавий ва ижтимоий жавобгарликни тадбиркор ўз зиммасига олишга тайёрлиги билан боғлиқ. Инновацион тадбиркорлик жараёнида ўз хусусиятларига кўра инновациялар орқали янгилик киритиш амалий фойдаланиш орқали (маҳсулот ва хизматлар, олий маҳсулотлар) ва технологиялар воситасида ишлаб чиқарилади. Инновация ёки янгилик киритиш янги жараён, янги воситани маҳсулот жараёнини (техник, иқтисодий, ташкилий, маданий ва б.) яратиш ва фойдаланиш. Фаолият воситалари маҳсулот ва услубларини такомиллаштирувчи радикал янгилик ва янгиликларни ажратади.

Инновацион тадбиркорликнинг айнан уч асосий тури мавжуд бўлиб, қуйидагиларга қаратилган: – маҳсулотларнинг инновациялари; – технология инновациялари; – ижтимоий инновациялар. Инновацион тадбиркорликнинг биринчи тури мос равишда корхонанинг сотиш салоҳиятини янгилаш, мўлжалланган жараёни, ўз навбатида, олинadиган фойда ҳажмини кўпайтириш,

бозордаги улушининг кенгайтирилиши, миждларни ушлаб туриш, мустақил ҳолатни мустаҳкамлаш, нуфузини ошириш, янги иш жойларини яратишга қаратилган. Технологик инновациялар – энергия, ишлаб чиқариш салоҳиятини янгилаш жараёни бўлиб, тежаш ва меҳнат унумдорлигини оширишга ва энергия хомашёси ва бошқа ресурсларни оширишга қаратилган, бу корхона фойда ҳажмини оширишга имкон беради. Техника хавфсизлигини такомиллаштириш, атрофмуҳитни муҳофаза қилиш тадбирларини ўтказиш, фирма ички ахборот тизимларидан самарали фойдаланиш имкониятини беради. Ижтимоий инновациялар корхонанинг ижтимоий муҳитини режали яхшилаш жараёнидир. Бу турдаги инновацияни татбиқ этиш бозорда ишчи кучи имкониятларини янада кенгайтиради, ташкилот персоналини қўйилган мақсад сари сафарбар этади, корхонанинг ижтимоий мажбуриятларга нисбатан ишончини мустаҳкамлайди. Инновацион жараёни ташкил этиш усули асосида корхонада инновацион тадбиркорликнинг уч моделини алоҳида кўрсатиш мумкин: 1) ички ташкилотчилик асосида инновацион тадбиркорлик, бунда инновация фирма ичида унинг махсус бўлинмалари томонидан инновацион лойиҳа бўйича уларнинг режалаштириш ва назорат асосида ўзаро ҳаракатида яратилади. 2) шартномалар ёрдамида ташқи ташкилот асосида инновацион тадбиркорлик, бунда ва/ёки ўзлаштиришга буюртма, инновация тарафдор ташкилотлар ўртасида жойлаштирилади. 3) венчурлар ёрдамида ташқи ташкилот асосида инновацион тадбиркорлик, бунда фирма инновацион лойиҳанинг татбиқи учун қўшимча томонларнинг маблағларини жалб этувчи шуъба венчурлик фирмаларини таъсис этади.

Хулоса

Тадбиркорликда инновацияларнинг роли ва аҳамияти ниҳоятда муҳимдир. Инновациялар тадбиркорликни янги босқичга кўтариб, компанияларнинг бозордаги ўрнини мустаҳкамлайди ва умумий иқтисодий тараққиётга ҳисса қўшади. Ўзбекистон шароитида ҳам инновацияларни жорий этиш орқали тадбиркорликнинг ривожланишига катта таъсир кўрсатиш мумкин. Бунинг учун

молиявий қўллаб-қувватлаш, таълим дастурларини такомиллаштириш ва халқаро тажрибалардан самарали фойдаланиш муҳимдир.

Фойдаланилаган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикасининг “Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида” ги қонунга ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисидаги Қонун. 2012 й. 2 май. Lex.UZ

2. У. Умурзаков, А. Тошбоев Кичик бизнес ва тадбиркорлик Т.: янги аср авлоди 2012 й.

3. Эгамбердиев Э. Хўжакулов Х. Кичик бизнес ва тадбиркорлик. Ўқув қўлланма. – Т.: Иқтисод, 2003, 96 б.